

Петро ТОМЛЕНКО

провідний науковий співробітник відділу досліджень проблем діяльності прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, старший радник юстиції

УДК 347.91

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ СТЯГУВАЧА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У Конституції України закріплено право громадян на захист їх гарантованих прав та охоронюваних законом інтересів, зокрема право особи на судовий захист через представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом [1].

Прокурор – особливий суб'єкт процесу, його участь у судочинстві зумовлена необхідністю виконання функції представництва інтересів громадян або держави відповідно до п. 2 ст. 121 Конституції України та чинного наразі Закону України «Про прокуратуру» (п. 2 ст. 5) в редакції 1991 року зі змінами і доповненнями. Тому функція представництва інтересів у суді – для органів прокуратури конституційна.

Необхідно зазначити, що важливим етапом у реформуванні інституту прокуратури в Україні, наближенні його до європейських стандартів є прийняття нового Закону України «Про прокуратуру», який набирає сили 26 квітня 2015 року [2].

Актуальність питань представницької діяльності обумовлена суттєвими змінами до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів прокуратури та закріплюють нові пріоритети в роботі прокурора, принципи і завдання прокурорської діяльності, повноваження прокурора, у тому числі під час здійснення представництва інтересів громадян і держави в суді.

Водночас до набрання чинності новим Законом України «Про прокуратуру» продовжує діяти стара редакція, зокрема ст. 36-1 Закону, відповідно до якої представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом.

Досліджуючи актуальні питання діяльності прокурора у виконавчому провадженні, доцільно зупинитися на положеннях нового Закону України «Про прокуратуру» щодо представництва в суді. Так, у ст. 23 «Представництво інтересів громадянина або держави в суді» міститься визначення цього поняття, яке полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом.

Згідно із зазначеною статтею прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина у випадках, якщо така особа не спроможна самостійно захищати свої порушені чи оспорювані права, а також інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежащим чином здійснює орган державної

влади чи інший орган або коли такий орган відсутній.

Питання представництва прокурором інтересів стягувача у виконавчому провадженні досліджували у своїх працях А.В. Авторгов, В.В. Баранкова, О.В. Бачун, Ю.В. Білоусов, М.А. Бояринцева, М.І. Гаврилюк, Б.М. Гук, В.М. Гусаров, Г.І. Давиденко, В.В. Долежан, Т.О. Дунас, В.В. Комаров, М.В. Косюта, В.А. Кройтор, Д.Д. Луспенник, С.О. Малахов, О.Р. Михайленко, А.І. Перепелиця та інші.

Найбільш комплексний підхід до висвітлення різних аспектів виконавчого провадження та участі в ньому прокурора був здійснений у монографії М.В. Руденка та С.О. Малахова «Участь прокурора у виконавчому провадженні: теоретико-прикладні проблеми, новації, шляхи оптимізації» (2013 рік).

Прокурор, ініціюючи відкриття виконавчого провадження, набуває статусу його учасника. В подальшому під час проведення виконавчих дій він набуває також і прав стягувача. На процесуальне становище прокурора в цій формі його участі у виконавчому провадженні значний вплив мають права та обов'язки стягувача, передбачені у ст. 12 Закону України «Про виконавче провадження» [3].

Згідно з ч. 1 ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження» державний виконавець зобов'язаний вживати передбачені цим Законом заходи примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії.

Відповідно до п. 4 наказу Генерально-го прокурора України від 28 листопада 2012 року № 6гн представницька діяльність здійснюється шляхом захисту прав громадянина або інтересів держави при виконанні судових рішень.

Прокурор у разі набрання рішенням суду, постановленим за його позовом, законної сили повинен отримувати в суді виконавчі документи або контролювати їх своєчасне отримання стягувачами. При постановленні судового рішення не за місцем знаходження прокуратури, яка пред'явила позов, виконавчі документи має от-

римувати прокурор, який забезпечував участь у суді [4].

У ч. 1 ст. 12 Закону закріплено право прокурора при провадженні виконавчих дій ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, копії, заявляти відводи у випадках, передбачених цим Законом, оскаржувати рішення, дії або бездіяльність державного виконавця з питань виконавчого провадження у порядку, встановленому цим Законом, подавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у провадженні виконавчих дій, давати усні та письмові пояснення, висловлювати свої доводи та міркування з усіх питань, що виникають у ході виконавчого провадження, у тому числі під час проведення експертизи, заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом.

Зазначене дає змогу зробити висновок про те, що при відкритті виконавчого провадження за заявою прокурора (на підставі п. 2 ст. 19 Закону) у подальшому він наділяється всіма правами стягувача у виконавчому провадженні, оскільки прокурор повністю замінює собою стягувача. Таке концептуальне визначення вимагає теоретичного осмислення і здійснення фундаментальних практичних заходів [3].

Прокурор має право: отримувати інформацію про виконавчий документ на даний момент, оскільки на державного виконавця покладається обов'язок повідомляти стягувача про всі переміщення виконавчого документа (ст. 20 Закону), звертатись до державного виконавця із заявою про відкладення провадження виконавчих дій за наявності обставин, що їм перешкоджають (ч. 1 ст. 35 Закону), із заявою про поновлення виконавчого провадження (ч. 5 ст. 39 Закону), із заявою про призначення експерта або спеціаліста у виконавчому провадженні (ч. 1 ст. 13 Закону), із заявою про повернення виконавчого документа (п. 7 ч. 1 ст. 26 Закону), із заявою про виправлення у процесуальному документі державного виконавця граматичної або арифметичної помилки (ч. 3 ст. 83 Закону) тощо.

Отже, за твердженням М.В. Руденка, прокурор як учасник виконавчого провадження вправі висловлювати свої доводи, міркування з усіх питань, що виникають під час проведення виконавчих дій, заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження. У разі заперечення проти результатів визначення вартості майна боржника, проведеної суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання, державний виконавець зобов'язаний призначити рецензування звіту про оцінку майна. У разі незгоди з оцінкою, визначеною за результатами рецензування, прокурор має право оскаржити її в судовому порядку (ч. 4 ст. 58 Закону України).

Прокурор має право на одержання копій постанов державного виконавця та інших документів виконавчого провадження (ч. 1 ст. 31 Закону), зокрема: про призначення у виконавчому провадженні експерта, спеціаліста або суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання (ч. 1 ст. 13 Закону); про відкриття виконавчого провадження (ч. 5 ст. 25 Закону); про поновлення виконавчого провадження (ч. 5 ст. 39 Закону); про повернення виконавчого документа (ч. 3 ст. 48 Закону); про закінчення виконавчого провадження (ч. 3 ст. 49 Закону); про відновлення виконавчого провадження (ч. 3 ст. 51 Закону) тощо [5].

Відповідно до ст. 16 Закону прокурор має право заявити відвід державному виконавцю та іншим особам (експерту, спеціалісту, перекладачу, суб'єкту оціночної діяльності – суб'єкту господарювання) у таких випадках:

- 1) якщо вони є близькими родичами сторін, їх представників або інших осіб, що беруть участь у виконавчому провадженні;
- 2) якщо вони зацікавлені в результаті виконання рішення;
- 3) є інші обставини, що викликають сумнів у їх неупередженості.

Реалізація прокурором указаних прав – процесуальна гарантія захисту прав громадян та юридичних осіб у виконавчому провадженні, що забезпечує своєчасне і в повному обсязі виконання вимог виконавчого документа.

У ст. 88 Закону встановлюється порядок видачі документів виконавчого провадження, згідно з яким передбачено їх надання лише за ухвалою суду.

Певні труднощі виникають при відмові стягувача від примусового стягнення, що зумовлює в подальшому і відмову прокурора від стягнення. Загалом Закон передбачає право стягувача подати заяву про відмову від стягнення і повернення виконавчого документа (ч. 2 ст. 12, ч. 1 ст. 47 Закону). Процесуальний порядок прийняття судом відмови стягувача від примусового виконання у виконавчому провадженні є аналогічним визнанню судом мирової угоди, укладеної між стягувачем та боржником, адже правові наслідки цих процесуальних дій однакові: виконавче провадження підлягає закриттю державним виконавцем, а вчинення виконавчих дій завершується (ч. 1 ст. 49 Закону). При цьому державний виконавець має подати суду письмову заяву стягувача (прокурора) про його відмову від примусового виконання.

Проте суд не визнає мирову угоду або не приймає відмову від примусового стягнення, зменшення розміру стягнення, якщо ці дії суперечать чинному законодавству або порушують чий-небудь права і охоронювані законом інтереси (ст. 372 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України) та ст. 262 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України)).

Згідно зі ст. 12 Закону перелік прав, якими може бути наділений прокурор (як учасник виконавчого провадження), на думку М.В. Руденка, не є вичерпним. Певне місце у процесуальній діяльності прокурора щодо захисту прав стягувача мають посідати питання, безпосередньо пов'язані зі зверненням до відповідного суду із заявою для вирішення окремих питань виконавчого провадження [3].

Реалізуючи права стягувача під час провадження виконавчих дій, прокурор, за наявності приводів і підстав, має право звертатися до відповідного суду із заявою для вирішення таких питань:

- 1) видача дубліката виконавчого документа (ч. 2 ст. 12 Закону, ст. 370 ЦПК України, ст. 120 Господарського процесуального

кодексу України (ГПК України) та ст. 260 КАС України);

2) роз'яснення рішень, які підлягають примусовому виконанню (ч. 1 ст. 34 Закону, ст. 221 ЦПК України, ст. 89 ГПК України, ст. 170 КАС України);

3) приведення виконавчого документа у відповідність до вимог ст. 18 Закону (ч. 3 ст. 26 Закону, ст. 369 ЦПК України, ст. 259 КАС України, ст. 117 ГПК України);

4) поновлення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання (ч. 2 ст. 24 Закону, ст. 371 ЦПК України, ст. 261 КАС України, ст. 119 ГПК України);

5) відстрочка і розстрочка виконання, зміна способу і порядку виконання (ч. 1 ст. 36 Закону, ст. 373 ЦПК України, ст. 121 ГПК України, ст. 263 КАС України);

6) заміна сторони виконавчого провадження її правонаступником (ч. 5 ст. 8 Закону, ст. 378 ЦПК України, ст. 25 ГПК України та ст. 264 КАС України).

Прокурор як учасник виконавчого провадження може оскаржити до суду будь-які незаконні рішення, дії або бездіяльність державного виконавця та інших посадових осіб Державної виконавчої служби України, що вчиняються в порядку виконавчого провадження. Необхідність у роз'ясненні рішення суду виникає у випадках, коли рішення є не зовсім зрозумілим, нечітким або в ньому є протиріччя. Найчастіше роз'яснення потребує резолютивна частина рішення, оскільки положеннями, викладеними в ній, керуватимуться при виконанні рішення. Однак ЦПК України та КАС України на відміну від ч. 1 ст. 34 Закону не містять обмежень, яка саме частина рішення може бути роз'яснена, тому може бути також роз'яснення і мотивувальної частини рішення.

У ст. 34 Закону, ст. 221 ЦПК України, ст. 89 ГПК України, ст. 170 КАС України йдеться лише про роз'яснення рішень, але в рішенні можуть існувати й інші недосконалості. Наприклад, у ЦПК України відокремлені поняття «виправлення описок» і «явних арифметичних помилок в рішенні» (ст. 219), «постановлення додаткового рішення» (ст. 220). Аналогічна процедура існує щодо вказаних положень у господар-

ському та адміністративному судочинстві (ст. 89 ГПК України, ст. 169 КАС України) – за заявою сторони або своєю ініціативою суд виправляє допущені в рішенні, ухвалі описки чи арифметичні помилки, не зачіпаючи суті рішення. Про роз'яснення рішення, ухвали, а також про виправлення описок чи арифметичних помилок вноситься ухвала.

Подання заяви про роз'яснення рішення суду допускається, якщо воно ще не виконане або не закінчився строк, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання.

Прокурор може звернутися до суду із заявою про заміну сторони виконавчого провадження. Згідно із ч. 5 ст. 8 Закону у разі вибуття однієї зі сторін державний виконавець за власною ініціативою або за заявою сторони, а також власне заінтересована сторона мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником.

Процесуальне правонаступництво, на думку М.І. Балюка, передбачене, наприклад, ст. 37 ЦПК України, в якій зазначено, що воно можливе на будь-якій стадії процесу у разі смерті фізичної особи, припинення юридичної особи, заміни кредитора або боржника у зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір. Таким чином, правонаступництво можливе і на стадії виконання судового рішення [6, 589–590].

Прокурор, звертаючись до суду із заявою про вирішення окремих питань виконавчого провадження, має дотримуватися загальних вимог щодо форми та змісту позовної заяви, передбачених положеннями ЦПК України, ГПК України та КАС України. Зокрема, вимоги щодо форми і змісту заяви встановлені ст. 119 ЦПК України, ст. 54 ГПК України, статтями 105–106 КАС України.

Так, у заяві прокурора зазначається:

- 1) суд, до якого вона подається;
- 2) прокурор який звертається із заявою;
- 3) ім'я, найменування осіб – сторін у справі, їх місцезнаходження або місце проживання, поштовий індекс, номер засобів зв'язку, якщо такі відомі (наприклад, від-

повідно до положень Глави 4 ЦПК України, п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 14 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження» учасник виконавчого провадження, який звернувся до суду із заявою, бере участь у її розгляді як заявник, а інші учасники цього провадження, прав і обов'язків яких безпосередньо стосується зазначене звернення, – як заінтересовані особи. Здебільшого як заінтересовані особи мають бути зазначені сторони виконавчого провадження – стягувач і боржник);

4) зміст вимог прокурора;

5) виклад обставин, якими прокурор обґрунтовує свої вимоги;

6) докази, що підтверджують кожну обставину;

7) перелік документів, що додаються до заяви. Заява підписується прокурором із зазначенням дати її подання.

Порядок розгляду заяви є аналогічним до порядку розгляду цивільних (господарських) та адміністративних справ у суді, встановлених ЦПК України, КАС України та ГПК України. За результатами розгляду заяви прокурора суд постановляє ухвалу, яка в разі її незаконності та необґрунтованості може бути оскаржена у визначеному законом порядку.

Прокурор має звертати увагу також на додержання державним виконавцем строків здійснення виконавчого провадження. У ч. 2 ст. 30 Закону закріплено загальний шестимісячний строк примусового виконання, в який мають вчинятись усі виконавчі дії, крім виконання рішень немайнового характеру, які мають бути виконані у двомісячний строк.

Закон також передбачає обставини, що зумовлюють обов'язкове зупинення

виконавчого провадження. Так, у п. 11 ст. 37 Закону регламентовано, що виконавче провадження підлягає обов'язковому зупиненню у разі прийняття судом до розгляду касаційної скарги прокурора на рішення суду. При цьому, як вважає М.В. Руденко, законодавцем не враховано, що згідно з відповідними вимогами ЦПК України, ГПК України та КАС України прийняття судом до розгляду касаційних скарг прокурора відбувається не після їх реєстрації у суді, а лише після відкриття (порушення) касаційного провадження у відповідних справах.

В Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 2 квітня 2012 року № 512/5, визначено окремі питання організації виконання рішень судів та інших органів, що відповідно до Закону підлягають примусовому виконанню [7].

Зокрема, у п. 2.10 Інструкції передбачено, що права і обов'язки сторін та інших учасників виконавчого провадження, в тому числі прокурора, після відкриття виконавчого провадження за його заявою та набуття прокурором усіх прав стягувача, реалізуються згідно зі ст. 12 Закону.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що прокурор, вступаючи у виконавче провадження, стає його учасником і набуває прав та обов'язків стягувача, що визначені у ст. 12 Закону України «Про виконавче провадження», а також п. 2.10 Інструкції з організації примусового виконання рішень.

Як учасник виконавчого провадження він може брати участь у провадженні виконавчих дій, ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, давати усні й письмові пояснення в процесі виконавчих дій та іншим чином реалізовувати свої права відповідно до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 3 березня 2014 року. – К.: Алерта, 2014. – 88 с.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/tt1001>

3. Руденко М.В. Участь прокурора у виконавчому провадженні: теоретико-прикладні проблеми, новації, шляхи оптимізації: моногр. / М.В. Руденко, С.О. Малахов. – К.: Алерта, 2013. – 204 с.

4. Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень: наказ Генерального прокурора України від 28 листопада 2012 року № 6гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102

5. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>

6. Балюк М.І. Практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарії, рекомендації, пропозиції / М.І. Балюк, Д.Д. Луспенік. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 708 с. – (Серія: Судова практика).

7. Інструкція з організації примусового виконання рішень від 2 квітня 2012 року № 512/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 27. – Ст. 1018.

Петро ТОМІЛЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ СТЯГУВАЧА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена актуальним питанням діяльності прокурора у виконавчому провадженні. Висвітлено специфіку представництва прокурором інтересів стягувача у виконавчому провадженні, а також підходи до вирішення проблем оскарження прокурором рішень, дій або бездіяльності державного виконавця. Проаналізовано правове регулювання повноважень прокурора як представника стягувача у виконавчому провадженні.

Ключові слова: виконавче провадження; правове регулювання виконавчого провадження; участь прокурора у виконавчому провадженні; проблеми представництва прокурором інтересів стягувача у виконавчому провадженні.

Петр ТОМИЛЕНКО

ОСОБЕННОСТИ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА ПРОКУРОРОМ ИНТЕРЕСОВ ВЗЫСКАТЕЛЯ В ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Статья посвящена актуальным вопросам деятельности прокурора в исполнительном производстве. Освещается специфика представительства прокурором интересов взыскателя в исполнительном производстве, а также подходы к решению проблем обжалования прокурором решений, действий или бездействия государственного исполнителя. Проанализировано правовое регулирование полномочий прокурора как представителя взыскателя в исполнительном производстве.

Ключевые слова: исполнительное производство; правовое регулирование исполнительного производства; участие прокурора в исполнительном производстве; проблемы представительства прокурором интересов взыскателя в исполнительном производстве.

PROSECUTORS REPRESENTATION OF COLLECTOR INTEREST IN THE ENFORCEMENT PROCEEDINGS

The article is devoted to the current issues of the prosecutor in the enforcement proceedings. Highlights the specificity of representation prosecutor interests collector in enforcement proceedings, as well as approaches to problem solving prosecutor appeals decisions, actions or inaction of the artist. Analyzed the regulation powers of the prosecutor as a representative plaintiff in the enforcement proceedings.

Keywords: enforcement; regulation enforcement; prosecutor involved in the enforcement proceedings; the prosecutor problem of representation of interests plaintiff in the enforcement proceedings.

